

Deček iz sirofišnice (Povest)

Dnevi so minevali, za njimi tedni, meseci. Z Janezom sta se večkrat vračala k Anžetovim na odih, z njima je odšlo moštvo, ki je streglo možnarjema. Ob takih prilikah je posijalo Luciji sonce sreče; betežna ženica je zopet zaživela in lepo ji je bilo v duši. Nekoč, bilo je že minilo dve leti, odkar sta morala bežati, ga je ob slovesu močno pritisnila nase.

»Kakor bi se poslavljal za večno. Nekaj me tišči v prsih, najbrže je blizu konec mojega življenja.«

»Pojdite no, upehali ste se pri drvih, nič ne bo hudega, kaj ne, Janez.«

Ta je vrgel poleno v ogenj in hitel pritrjevati vijake na kotlih. Pomežiknil je in pomirljivo odmahnil z roko.

»O Tonek, le verjemi mi. A nič ne de, zadosti si velik in mah ti porašča ustnico,« ljubeče mu je pogladila lica.

Janez je udaril Tonka po rami.

»To ti je dečko. Kmalu bo pravi vojak. Koliko si pa prav za prav star, e?«

Tonek je pomislil in skomignil.

»Kaj vem, lahko sem jih že šestnajst, morda jih imam celo sedemnajst; kaj vem?«

Lucija se je ozrla v Tonka z ljubeznijo v srcu in ta ljubezen je bila neskončno boječa in tiha.

»Ostani pri meni, a ne radi mene, zato ostani, ker ni prav, da še vedno misliš na maščevanje, ki si ga je prihranila božja previdnost.

Skrbi me tudi tvoja bodočnost, sinko, kaj bo iz tebe, kdo ti bo rezal kruha, ali boš vedno hlapec, Kaj, sinko, ali ne?«

Tonek je pomislil in težke misli so ga obšle. Kaj more on, če je taka kri v njem; ta nemirna kri ga žene, mu zapoveduje, ga tira, da se ne more umiriti.

»Mati! Na tem svetu nikogar nimam razen vas. Vojne, kakor vse kaže, ne bo konca. Če bi vas ne bilo, bi že zdavnaj ušel prav v bojno črto med tisoče onih, ki branijo pred sovražnikom zemljo naših očetov. Moje življenje ni dosti vredno, zato, mati, mi je težko, ko vidim dan na dan, da odhajajo v smrt ljudje, ki jih pogrešajo doma otroci, matere, posestva. Mati, zato mi ne zamerite, če grem včasih vsaj v bližino, saj se vedno vračam.«

Z občudovanjem je zrla Lucija v doraslega dečka, ki mu je notranji ogenj žarel na licih.

»E sinko, vidim, da dobro misliš, sram me je, da ti branim. O kopito, stara sem, stara, Bog s teboj. Odpušti mi betežne besede.« Hitela je reva brisat solze, ki so se ji po sili potrkjavale iz oči, lezle v ostre gube ter polzele na koščeno brado...

Niso je varale slutnje. Nekaj dni po Tonkovem odhodu jo je zaslabilo v želodcu in komaj se je privlekla do postelje. Hitro so poslali v Vipavo po duhovnika, spovedal in del jo je v sv. olje. Iz nezvesti se ni več predramila in le Martin je potočil drobno solzo na njenem grobu. Neopaženo je utihnila stara

reva, od nikogar pogrešana, kakor medla, dogorevajoča svečka. Ko se je vrnil Tonek, mu je Martin prinesel v umazan robec zavito hranilno knjižico.

»Tole ti je ostavila, preden je umrla.«

Tonek je presedel tisto popoldne na njenem grobu in se z občutkom grenke žalosti spominjal tihe star-

ofenziva Italijanov. Po cesti, ki je vodila mimo pokopališča, so se pomikale nove čete v bojno črto. Vse okoli je plala v ozračju smrtna mora. Poslednjič se je sklonil na grob, izmolil očenaš in se zavihtel na pokopališki zid. Razpel je roke proti zapadu.

»Odpusti, moja zemlja, da sem še tu, da ti še nisem dal svoje krvi,

kine ljubezni. Ko je odprl hranilno knjižico, mu je solza ganotja stopila v oči. Po vinarjih in kronicah je nalagala denar za slabe čase. To, kar se je nabralo vso dolgo dobo njenega življenja, je bilo pa komaj za eno toplo obleko in par cenениh čevljev. Pobožno je poljubil bele liste. Šele sedaj je doumel, koga je izgubil. Izgubil je edino resnično ljubezen, ki jo je spoznal v življenju. Očital si je, da je bil preveč hladen, da ji ni vračal dobre besede, da je le sprejemal, kar mu je nudila. Začutil je veliko osamelost in neskončno žalost nad svojim življenjem. Prisluhnil je v goriško stran: tam je zamolklo grmela enajsta

ker ni bil še čas za to. Sedaj, ko sem sam, sprejmi mojo mlado moč, sprejmi jo, ker si edina ti, ki te imam rad, posebno sedaj, ko grabijo tujčeve roke po tvojem mesu.«

Skočil je z zida, stekel na cesto in se pomešal med potna telesa vojakov; živa reka ga je zgrabila in nesla s seboj med ostre čekane smrti.

Napad

Prva četa nekega ljubljanskega polka se je tiščala v strelskem jarku, ki se je vijugal po strmem nosu griča, dvigajočega se iz zaseke Vipavske doline. Čakal je na napad italijanskih čet, ki so se ugnezdile

na že italijanskem, še vedno zelenem Volkovnjaku. Straže opazovalke so oprezovale med naloženimi kamni in motrile sovražnikovo hitro gibanje. Daleč doli v dolini so švigale iz skritih rogov drobne zelene postave — Italijani, iskali kritja in se nevzdržema plazili po pobočju vse do žičnih ovir, kjer so se potuhnili v zemljo, od min preorano.

V betoniranem opazovališču Ljubljčanov je stal poročnik Peters pri strojni puški in usmerjal cev na rov, ki ga je bil opazil s pomočjo daljnogleda: od tam se je neprestano vsipala nalik mravljam četa za četo ter se razgubljala med podrtinami vasi Spazzapani. Desetnik Soban je razburjen tipal jeziček na signalni pištoli, v kateri je tičala rdeča raketa — znamenje lastnemu topništvu, ki bo na ta znak začelo bruhati železno in žvepleno točo. Vse je bilo pripravljeno: noži na puškah, ročne granate, strojne puške, plinske maske, sto metrov zadaj pa v podzemskih, več metrov globokih luknjah, nove čete — rezerva; tik pod hribom minometci, zadaj na Krasu, Trnovem in Bog ve kod vse, lahko in težko topništvo. Treba bo le znaka in odprlo se bo peklo...

Prostaku Janežu so šklepetali zobje, da si je zatlačil umazan robec mednje.

»Se bojiš?« mu je šepetnil sosed, ki se ga je tiščal.

»Ne, ampak začno naj, za vraga! To čakanje...«

»To čakanje — udarijo naj, potem bo bolje.«

Italijan jih je hotel presenetiti pri belem dnevu, sicer je napadal

ponoči ali v mraku. Danes mu vsa previdnost ni pomagala, straže so ga opazile in... tatatata... je zapela poročnikova puška, švignila je raketa, pripeljale so se po zraku granate, mine, zletele po hribu navzdol ročne granate in vsa kriva črta je začela bruhati iz pušk svinčeno smrt. Železni kosi razletelih granat so zafrfotali skozi ozračje nalik mrtvaškim pticam. Tulili so in zavijali kakor trop lačnih levov v puščavi, zateglo in grozeče. Kamor jih je vrgla divja sila, povsod so razkopali zemljo, trgali živo meso, ga rezali in mleli. V jarkih so se stiskali vojaki ob prednjo steno, glave navzdol, a puške so nad glavami položili na gornji rob in slepo prožili strele v dolino, zakaj svinčeni curek je sikal iz doline navzgor. Pri vsakem vojaku tu gori je stal zaboj z ročnimi granatami, ki so jih s krepkim zamahom metale osmojene roke v dolino med počasi prodirajoče Italijane. V tej strahoti nisi razložil človeškega glasu, prepilo ga je peklenško brundanje granat, strojnic in pušk.

Italijani so se nevzdržema z velikimi izgubami grizli navzgor. Posamezni oddelki so naglo strigli s škarjami žične ovire in delali prehode za čete, ki so jim sledile, skrivajoč se v granatnih lijakih. Pa se ni izplačalo skrivati, zakaj smrt je prežala povsod in mesarila po mili volji. V velik lijak se je zateklo kakih deset alpincev — šk — udarila je v sredo težka granata in nikogar ni bilo treba pokopavati. Razcefrana noga nekega alpinca je priletela pred Janeža na zaboj, baš ko je segel po novo granato. Zagrabil je

osmojeno peto, se zdrznil, na to pa divje zarežal in zagnal nazaj.

»Ho — ruk — takih-le vojakov ne potrebujemo! Le po dveh pridite, ho-ruk, po dveh, po dveh, po dveh pridite in ne po eni!« Skočil je iz jarka, dvignil puško in zatulil:

»Po njih! Huraaaaa-aaa-hura!« in se samcat zagnal v dolino. Mimo

njega so švigale svinčenke, on pa je drl navzdol, se zapletel v žične ovire...

»Huraaa — po njih — huraa!« — Več ni utegnil: pol dvanajstice krogel mu je predrlo telo. Med žicami je obstal pokonci s skremženim rezanjem v obrazu — bil je zblaznel.

(Dalje prihodnjič.)

Franjo Čižek

Zgodbe o Tijeku Kijeku

7. Tijek uči psa jesti klobase

Grof, ki je pri njem služil Tijek za hlapca, je imel zelo razvajenega in preobledenega psička. Ker mu je grof preveč stregel, je bilo ščene sila izbirčno. Včasih še klobase ni povohalo.

To je opazil Tijek in je ob takih prilikah skrivaj smuknil klobaso s krožnika, dočim je grof silno vesel božal psička, da je bil tako priden in pojedel klobaso. Vsak dan mu je grof nastavljal na hodnik lepo narezano klobaso in vsikdar je bil krožnik prazen. Ščene pa je naenkrat začelo goltati z velikim tekom pomije v grajski kuhinji in glodati kosti, ki mu jih je metala služinčad.

Ta reč se je graščaku čudna zdela, pa je nastavil psu zopet klobaso, sam pa se je skrtil za omaro in opazoval, kako jo bo psiček pojedel. Tega naš Tijek ni vedel in je — nič hudega sluteč — psu pred nosom zopet odnesel klobaso. Pes je seve milo gledal za njim in še celo zarenčal je, a še huje je zarenčal grof izza omare.

Tijek se je ustrašil, da nikoli tega. Vsekakor pa se mu je posvetilo v glavi in je dejal:

»Žlahtni gospod grof. Naj ne zamerijo, jaz učim psička jesti klobase. Vidite, prej je še povohal ni, zdaj pa pogledjte!« in vrže psu kolobarček klobase. Ta ga popade z velikim veseljem. Ravno tako drugega in tretjega. Toda grof ni bil tako neumen, da ne bi vedel, kam meri Tijek. V svoji žlahtni jezi pokliče oskrbnika in mu ukaže, naj zapre Tijeka globoko v klet. On

da ga bo že naučil, krasti psu klobase.

Hočeš nočeš je Tijek moral lepo ubogati ter slediti oskrbniku v klet. Pa prideta v prvo klet, kjer so stali veliki sodi vina. A preden oskrbnik

Tijeka dalje tira, se ta nalašč spotakne ob pipo, ki se prelomi in vino šumè brizgne po kleti. Oskrbnik je bil ves iz uma in ker ni vedel, kaj in kako, si urno utrga kos srajce ter ga prične tlačiti v polomljeno pipo, zraven pa vpije kakor bi mu kožo drl:

»Pomagajte, pomagajte!«

Tijek pa brž dirja ven in naravnost pred grofa.

»Žlahtni gospod grof! Vaš oskrbnik je mrcina. Mene je zaprl v drugo klet,